

NATURA 2000

szansa czy bariera dla rozwoju lokalnego i regionalnego

Projekt realizowany przez
Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

UNIA
EUROPEJSKA

Projekt realizowany w ramach konkursu dotacji organizowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna.

„Natura 2000 szansa czy bariera dla rozwoju lokalnego i regionalnego”

Projekt zrealizowany przez Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w ramach Konkursu Dotacji „Fundusze strukturalne na poziomie Narodowej Strategii Spójności”. Konkurs ten zorganizowany został przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, a jego celem jest budowanie efektywnej współpracy pomiędzy Ministerstwem a partnerami społeczno-gospodarczymi w zakresie aplikowania, programowania i zarządzania środkami strukturalnymi w Polsce.

Realizacja projektu współfinansowana została ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna.

Celem projektu jest zwiększenie efektywności i skuteczności wykorzystania środków przyznanych Polsce na lata 2007-2013 poprzez identyfikacje oraz wypracowanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania projektów finansowanych z funduszy unijnych na obszarach Natura 2000.

Projekt ma na celu rozwianie mitów a temat obszarów NATURA 2000, takich jak np. powszechne wrażenie, że NATURA 2000 zabrania lokalizacji jakichkolwiek inwestycji lub wymaga przeprowadzenia procedury związanej z oceną oddziaływania na środowisko dla każdej inwestycji na terenie niezależnie od wielkości inwestycji i jej charakteru. Celem jest także ukazanie możliwości rozwoju dzięki obszarom NATURA 2000 dla regionów problemowych: obarczonych dużym bezrobociem strukturalnym, o zbyt małym zaludnieniu

Zakres badania

W ramach projektu przeprowadzono analizę szans i barier dla rozwoju w polskim obszarze należącym do europejskiej sieci Natura 2000. Badanie to wykonano przy użyciu metody studium przypadku. Terenem badania objęto 4 gminy zlokalizowane na terenie Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 „Ostoja Warmińska” (Bartoszyce, Górowo Iławieckie, Sępól, Srokowo) oraz dla porównań, gminę zlokalizowaną w sąsiedztwie tego obszaru (Lidzbark Warmiński). W drugim obszarze badawczym, dokonano identyfikacji dobrych praktyk w rozwoju społeczno-gospodarczego na terenach cennych przyrodniczo w krajach tzw. starej unii. W tym przypadku obszarem badawczym był hiszpański region Andaluzja, gdzie metodą studium przypadku objęto obszar należący do sieci Natura 2000 - Sierra Nevada.

Natura 2000 jako bariera dla rozwoju - sytuacja w polskich regionach

W Polsce, fakt wyznaczenia obszaru Natura 2000 na danym terenie jest często postrzegany przez społeczność i władze lokalne oraz potencjalnych inwestorów jako zagrożenie i bariera dla dalszego rozwoju. Ponadto, bardziej skomplikowana i wymagająca procedura inwestycyjna na obszarach włączonych do sieci Natura 2000 często zniechęca potencjalnych inwestorów do realizacji projektów na tych terenach, a w niektórych przypadkach istnienie cennych przyrodniczo obszarów jest błędnie traktowane przez władze lokalne jako całkowita bariera dla wszelakich inwestycji na tym terenie.

Analiza obszaru „Ostoja Warmińska”

<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none">• czyste środowisko i bogata różnorodność biologiczna potwierdzona obecnością gatunku parasolowego – bociana białego• malownicze krajobrazy i wysokie walory historyczne i kulturowe obszarów• produkcja żywności w sposób tradycyjny – czysta nie skażona żywność• niskie koszty życia	<p>SZANSE</p> <ul style="list-style-type: none">• rozwój obszaru oparty na wykorzystaniu potencjału przyrodniczego – ekoturystyka,• rozwój infrastruktury turystycznej, poszerzenie oferty turystycznej• rozwój ekstensywnego rolnictwa ekologicznego;• utworzenie i promocja produktu regionalnego• „zielone światło” dla inwestycji innowacyjnych i nieingerujących w stan środowiska
<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none">• peryferyjne umiejscowienie w stosunku do innych regionów, słaba infrastruktura komunikacyjna i transportowa• niewystarczająca infrastruktura komunalna• niska gęstość zaludnienia i wyludnianie się rejonów przygranicznych• wysokie bezrobocie długotrwałe, bezrobocie strukturalne i dziedziczone• niski, w porównaniu z innymi regionami poziom wykształcenia ludności spowodowany emigracją wykształconej i wysokowykwalifikowanej siły roboczej	<p>ZAGROŻENIA (BARIERY)</p> <ul style="list-style-type: none">• brak klarownych zasad zarządzania obszarem NATURA 2000,• brak administracji i zarządzania obszarem należącym do sieci Natura 2000,• brak informacji co wolno a czego nie wolno robić by nie uszczuplić zasobów cennych przyrodniczo• nadmiernie przedłużające się procedury administracyjne dotyczące uzgadniania decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych• nieuwzględnienie NATURY 2000 w planach i politykach lokalnych• niewystarczająca wymiana informacji między administracją lokalną i regionalną oraz mieszkańcami, inwestorami

Natura 2000 szansą dla rozwoju – doświadczenia hiszpańskie

Jak pokazują doświadczenia hiszpańskie, włączenie obszaru do sieci Natura 2000 do sieci Natura 2000 nie musi być barierą i przeszkodą dla dalszego rozwoju danego układu lokalnego i regionalnego, lecz szansą do pobudzenia drobnej aktywności gospodarczej. Kluczem do powodzenia jest właściwe wdrażanie i zarządzanie siecią Natura 2000 oraz wysoka świadomość społeczna w zakresie istniejących szans oraz odpowiednie zaplanowanie i wdrożenie projektu inwestycyjnego. Obszary Natura 2000 w Hiszpanii stanowią motor i bodziec dla rozwoju zrównoważonego gminy, a więc są wykorzystywaną szansą na dodatkowy dochód i stworzenie nowych miejsc pracy dla społeczności lokalnej.

Przykładowe instrumenty mające na celu pobudzenie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów cennych przyrodniczo praktykowane w Hiszpanii:

– **subwencje**, których celem jest zarówno ochrona i zachowanie walorów środowiska naturalnego jak i rozwój społeczno gospodarczy tych obszarów. Beneficjentami subwencji mogą być zarówno osoby fizyczne, samorządy lokalne, organizacje pozarządowe jak i małe i średnie przedsiębiorstwa. W ramach subwencji, w ramach konkursów mogą być wspierane różnego rodzaju aktywności mające na celu np. poprawę jakości produktów lokalnych, tworzenie ich kanałów dystrybucji, rozwój infrastruktury, wspieranie rozwoju mikroprzedsiębiorstw oraz wspieranie prowadzenie działalności gospodarczej, szkolenia, informacje i promocja, wspieranie rozwoju działalności nierolniczej, inwestycje w rozwój energii odnawialnej, rozwój nowych technologii (przyjaznych dla środowiska), poprawa jakości usług turystycznych

- **plany rozwoju zrównoważonego** opracowywane dla obszarów cennych przyrodniczo. Plany te skupiają się nie tylko na zagadnieniach związanych z ochroną i zachowaniem walorów przyrodniczych obszarów, ale uwagę poświęcają także celom społeczno-ekonomicznym (poprawa jakości życia, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój gospodarczy regionu)

- **programy rozwoju telepracy na obszarach cennych przyrodniczo**. Program ten ma na celu zachęcenie i umożliwienie mieszkańcom obszarów chronionych wykonywanie pracy na odległość z użyciem stałego łącza internetowego. Aby rozwijać tą formę działalności tworzone są tzw. Parki Informatyczne, a więc miejsca gdzie udostępniane są pomieszczenia do tego typu pracy wraz z łączem internetowym. Realizacja celów programu wspierana jest różnego rodzaju szkoleniami oraz promocją tej inicjatywy, by zachęcić mieszkańców innych regionów do osiedlenia się na obszarach cennych przyrodniczo i podjęcia się pracy na odległość.

- **kampanie edukacyjne i komunikacyjne** organizowane okresowo na terenach cennych przyrodniczo. Ich celem jest przybliżenie mieszkańcom walorów obszaru na którym zamieszkują, a także pokazanie możliwości rozwoju gospodarczego na tym terenie.

- **znaki jakości** – marka parku narodowego świadcząca o wysokiej jakości przyznawana przedsiębiorcom, produktom oraz usługom po spełnieniu określonych wymogów (także związanych z zapewnieniem odpowiednich standardów środowiskowych). Promocja takiego znaku prowadzona jest przez administrację parku narodowego.

Cele instrumentów pomocowych świadczonych na terenach należących do sieci Natura 2000:

- poprawa stanu infrastruktury transportowej i komunalnej
- osiągnięcie odpowiedniego poziomu usług i wyposażenie
- wspieranie działalności tradycyjnej oraz działalności związanych z utrzymaniem walorów naturalnych
- wspieranie procesów integracji mieszkańców realizujących działalności wynikające z ochrony środowiska
- odtwarzanie naturalnych gospodarstw rolnych
- ochrona dziedzictwa architektonicznego
- wsparcie inicjatyw kulturowych, naukowych, edukacyjnych i rekreacyjnych

Zadaniem administracji zarządzającej danym obszarem należącym do sieci Natura 2000 jest nie tylko zapewnienie ochrony przyrody lecz także doradztwo techniczne świadczone dla mieszkańców, przedsiębiorców oraz administracji w zakresie szans i ograniczeń jakie związane są z ochroną danego siedliska czy gatunku. Każdy rodzaj działalności jaki jest planowany do realizacji na terenie objętym ochroną musi uzyskać odpowiednią opinie od personelu administrującego obszarem

Ważnym elementem stanowiącym o zrównoważonym rozwoju obszarów cennych przyrodniczo jest wyciąganie korzyści z działalności tradycyjnych, walorów kulturowych oraz przyrodniczych terenów. Prowadzone są działania mające na celu podtrzymanie tradycyjnego rzemieślnictwa oraz produkcji żywności w sposób jak najbardziej naturalny. Wykorzystanie zasobów regionu we właściwy sposób umożliwia zachowanie właściwego stanu środowiska, promocje istniejącej tradycji i kultury o daje szanse dla rozwoju socjoekonomicznego. Aby to osiągnąć regiony cenne przyrodniczo uzyskują wsparcie techniczne i finansowe skierowane na modernizację infrastruktury, kształcenie przedsiębiorców i pracowników, poprawę kanałów dystrybucji i handlu produktów tradycyj-

nych i naturalnych. Istotnym ogniwem systemu jest promocja walorów obszaru chronionego oraz produktów i usług które on dostarcza.

Wnioski i rekomendacje:

Na podstawie przeprowadzonych badań i analiz można stwierdzić, iż aby polskich w regionach cennych przyrodniczo istnienie sieci Natura 2000 stało się szansą dla rozwoju regionalnego, a nie barierą należałoby:

– opracować plany rozwoju danego obszaru należącego do sieci Natura 2000 z uwzględnieniem nie tylko aspektów przyrodniczych, ale także z położeniem nacisku na aspekty społeczno-gospodarcze

– objąć obszary należące do sieci Natura 2000 specjalnym systemem zarządzania i administracji. Zadaniem takiego centrum koordynacyjnego powinna być realizacja zarówno zadań z zakresu ochrony przyrody jak i współpraca z samorządem lokalnym w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru oraz promocji jego walorów.

– stworzyć specjalne programów edukacyjne i promocyjne, których celem byłoby zwiększenie poziomu świadomości przyrodniczej mieszkańców oraz zachęcenie ich do podejmowania drobnej działalności gospodarczej (z poszanowaniem walorów środowiska) na obszarach cennych przyrodniczo

– stworzyć centra informacyjno-koordynacyjne, których zadaniem byłoby nie tylko dostarczanie informacji na tematy związane z ochroną przyrody i dziedzictwem kulturowym turystą, ale także udzielanie pomocy w zakresie inwestycji oraz prowadzenia działalności gospodarczej dla mieszkańców terenu cennego przyrodniczo

– skutecznie promować walory obszaru należącego do sieci Natura 2000 poza regionem, także w innych krajach (opracowanie planu/strategii promocji obszaru)

Czy Natura 2000 stanowi problem w realizacji inwestycji?

- **NIE** – jeśli inwestycja jest dobrze zaprojektowana, z pełnym poszanowaniem zasad ochrony środowiska i przyrody, nie szkodzi przyrodzie.
- **TAK** – jeżeli inwestycja jest źle zaprojektowana, a środowisko potraktowano w sposób lekceważący.

Natura 2000 to nie blokada rozwoju i inwestycji, ale filtr oddzielający inwestycje dobrze zaplanowane od źle zaplanowanych, szkodliwe od przyjaznych przyrodzie. Eliminacja inwestycji, których lokalizacja jest trudna w każdym innym miejscu poza siecią Natura 2000 to narzędzie wymuszające, by rozwój obszaru odbywał się w myśl założeń rozwoju zrównoważonego.

Istnienie sieci Natura 2000:

- gwarantuje, że rozwój lokalny będzie rzeczywiście zrównoważony;
- chroni przyrodę – bazę dla turystyki i rolnictwa wysokiej jakości;
- może być „ekologiczną etykietą” służącą promocji miejsca
- wspiera „prośrodowiskowe rolnictwo”
- daje preferencje w dostępie do niektórych funduszy

Z drugiej strony na obszarach należących do sieci Natura 2000:

- wobec wysokich wymagań środowiskowych, realizacja inwestycji może być trudniejsza;
- inwestorzy z niektórych – szkodliwych dla środowiska – branż nie będą mieć możliwości realizacji inwestycji;
- rozwój lokalny może być mniej dynamiczny, za to bardziej zrównoważony;
- Natura 2000 tworzy dodatkowe, istotne uwarunkowanie zagospodarowania przestrzennego.

www.bociany.info

Projekt „Natura 2000 szansa czy bariera dla rozwoju lokalnego i regionalnego” został zrealizowany w okresie sierpień – grudzień 2008 przez zespół w składzie: Marta Brzozowska, Elżbieta Kozłowska i Krzysztof Molewski. W realizacji badań uczestniczyli Daniel Różański oraz Paweł Wiśniewski.